

Nr 6.*Utlåtande i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om skydd i viss utsträckning för markägares rätt till bärplockning å egen mark m. m.*

Tredje lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 331 i första kammaren av herr *Herbert Hermansson m. fl.* samt nr 387 i andra kammaren av herr *Carlsson i Bakeröd m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes i fråga om skördande av skogsbär, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utfärdande av bestämmelser innebärande dels fridlysning av mark inom ett avstånd av 200 meter närmast markägarens hus och trädgård, dels befogenhet för skogsvårdsstyrelserna att förbjuda bärplockning å skogsodlad mark under tid då plantorna kunna skadas genom nedtrampning och dels förbud att plocka och skörda omogna skogsbär».

Beträffande motiveringen för motionärernas hemställan får utskottet hänvisa till motionerna.

Av de väckta frågorna ha den civilrättsliga frågan om rättigheten att tillgodogöra sig vilda skogsbär ävensom frågan om införande av förbud mot att skörda omogna skogsbär tidigare flera gånger varit föremål för riksdagens prövning.

Frågan om rätten till vilt växande bär.

Att utan lov taga väg över »tomt eller plantering eller över annan äga som kan skadas därav» är belagt med straff (24 kap. 4 § strafflagen), men eljest är beträdande av annans mark icke förenat med straffpåföljd. Olovligt tillägnande av naturalster är straffbelagt endast i fråga om vissa särskilt angivna sådana alster (24 kap. 2 § och 20 kap. 8 § strafflagen); bland dessa förekomma icke bär.

Redan åren 1899 och 1908 väcktes i riksdagen motioner med begäran om utredning av frågan om rätten till vilda bär. Dessa motioner vunno dock icke riksdagens bifall. Lagutskottet, som behandlade motionerna, anförde sistnämnda år bland annat att den rättsuppfattningen syntes vara allmänt utbredd, att jordägarens rätt icke i och för sig uteslöte annan från att tillgodogöra sig ifrågavarande naturalster.

Bihang till riksdagens protokoll 1950. 9 saml. 3 avd. Nr 6.

Frågan var därefter föremål för lagberedningens övervägande, och i sitt år 1909 avgivna förslag till ny jordabalk upptog beredningen en bestämmelse i ämnet av följande lydelse: »Vilt växande bär och svamp äge en var taga å annans mark, där det kan ske utan skada å ägor, dock ej å tomtplats eller i trädgård, ej heller mot förbud av ägaren eller den honom företräder, inom ett avstånd därifrån av tre hundra meter.» Det hade sålunda icke syntts beredningen riktigt att utan vidare lagfästa uppfattningen att envar hade rätt att på annans mark plocka bär och andra dylika naturalster. Å andra sidan hade beredningen icke ansett det böra ifrågasättas att alldeles bryta med den hävdvunna uppfattningen och obetingat förbehålla skogsbären åt jordägaren.

Vid riksdagen år 1913 väcktes ånyo motioner i ämnet. Lagutskottet framhöll nu, att åtminstone i de sydligare delarna av landet, där skogsbären tillades ett jämförelsevis högre värde, rättsuppfattningen vore på väg att förändras i riktning mot ett starkare hävdande av jordägarens anspråk på att skogsbären tillkomme honom i likhet med andra alster av hans jord, samt att han fördenskull borde äga att utan intrång av andra tillgodogöra sig desamma. Efter hemställan av utskottet avlät riksdagen även en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning huruvida och i vilken omfattning ägare och innehavare av jord kunde beredas skydd mot tillägnande av å deras mark växande vilda bär samt om framläggande för riksdagen av förslag till lagstiftning i ämnet.

Sedan 1913 års riksdagsskrivelse för yttrande remitterats till länsstyrelserna och hushållningssällskapens förvaltningsutskott, utarbetades påföljande år inom justitiedepartementet ett utkast till lag om rätt till bärplockning och tillvaratagande av vissa andra naturalster. Detta utkast vilade på väsentligen samma samma grunder som ovan angivna av lagberedningen förordade bestämmelser.

Över utkastet avgåvo verk och myndigheter m. fl. infortrade yttranden. Ärendet överlämnades sedermera till sakkunniga, vilka år 1919 tillkallats för att biträda i justitiedepartementet vid fortsatt behandling av frågan om ny jordabalk (1919 års jordabalkssakkunniga). Emellertid förordnade Kungl. Maj:t den 24 november 1922, att det åt dessa sakkunniga anförtrodda utredningsarbetet skulle vila från och med den 1 januari 1923. Nämnda sakkunniga ha sedermera icke återupptagit sitt arbete.

Vid riksdagen år 1927 påyrkades i två motioner fullföljande av den påbörjade utredningen. I sitt utlåtande över motionerna anförde första lagutskottet, att skäl icke förebragts för att frågan om rätten till skogsbären borde göras till föremål för särskild utredning och således utbrytas ur sitt naturliga sammanhang med revisionen av jordabalken. Det syntes kunna tagas för givet, att arbetet med denna revision komme att återupptagas så snart omständigheterna det medgäve. Med hänsyn därtill ansåge utskottet

det icke lämpligt, att framställning gjordes till Kungl. Maj:t om fullföljande av den utav 1913 års riksdag begärda utredningen i detta ämne, samt hemställde, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation anförde emellertid sju av utskottets ledamöter, att den utredning angående rätten till växande vilda bär, vilken på föranledande av riksdagens ovannämnda skrivelse igångsatts, hade fått vila sedan flera år tillbaka och att någon utsikt till dess snara återupptagande icke syntes vara för handen. Då samma skäl som föranlett den omnämnda riksdagsskrivelsen i oförminskad grad alltjämt gjorde sig gällande och anledning ej syntes föreligga att uppskjuta utredningen i fråga i avvaktan på en blivande revision av jordabalken, hemställde de, att ifrågavarande motioner måtte av riksdagen bifallas.

Vid frågans behandling i kamrarna stannade dessa i olika beslut, i det att första kammaren biföll reservationen, medan andra kammaren biföll utskottets hemställan. Frågan hade alltså förfallit.

I motioner vid riksdagen år 1928 upprepades yrkandena på utredningens fullföljande. Första lagutskottet förklarade i sitt utlåtande, att utskottet intog samma ståndpunkt som år 1927, och avstyrkte motionerna. Fyra reserveranter hemställde på samma skäl som reservanterna i utskottet sistnämnda år att motionerna måtte bifallas. Även denna gång biföll första kammaren reservationen under det att andra kammaren biföll utskottets hemställan, i följd varav frågan ånyo förfallit.

I två motioner vid riksdagen år 1934 hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lagbestämmelser angående skydd för rätten till bärplockning å skogs- och hagmark.

Första lagutskottet anförde i avgivet utlåtande (nr 16) i anledning av motionerna bland annat följande:

De skäl vilka förut framförts för en lagstiftning på området hade numera väsentligen avtagit i styrka. I nämnda avseende ville utskottet erinra, att en förbättrad skogsvård på åtskilliga håll torde ha medfört att tillgången på bär minskat, och att den ekonomiska betydelsen av exempelvis lingonskörden till följd härav icke längre vore densamma som förut. Härtill bidroge även under nuvarande depressionsperiod, att bären i allmänhet måste säljas till mycket låga priser. Att likväl den gällande ordningen alltjämt kunde vara förenad med vissa olägenheter, ville utskottet icke bestrida. Med hänsyn härtill hade utskottet även övervägt de olika förslag till lösning av hit hörande spörsmål som under sakens föregående behandling blivit framförda. Därvid hade emellertid de betänkligheter, som förut vid olika tillfällen gjort sig gällande mot desamma, icke kunnat avvisas. Även andra alternativ hade dryftats men även de mötts av åtskilliga berättigade invändningar. I betraktande av de svårigheter frågan sålunda alltjämt erbjöde och då som nämnts olägenheterna av den gällande ordningen nu vore betydligt mindre än förut, hade utskottet icke ansett sig böra förorda någon lagstiftning i ämnet.

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Fem ledamöter i utskottet reserverade sig emellertid mot utlåtandet. Första kammaren biföll motionerna, varemot andra kammaren biföll utskottets hemställan. Frågan hade alltså ånyo förfallit.

Vid 1935 års riksdag väcktes tre motioner i ämnet. I två av motionerna hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om lagbestämmelser till skydd för rätt till bärplockning å skogs- och hagmark efter vissa i motionerna angivna riktlinjer. I den tredje motionen yrkades, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om återupptagande av den år 1922 nedlagda utredningen angående rätten att tillvarataga skogsbär; därjämte upptogs i denna motion jämväl frågan om åtgärder till förhindrande av plockning av omogna skogsbär.

Första lagutskottet, som behandlade motionerna, avgav den 28 februari 1935 utlåtande i ämnet (nr 21). Här må anmärkas att Kungl. Maj:t den 1 i samma månad förordnat, att lagberedningen från och med den 1 mars 1935 skulle övertaga den pågående utredningen om revision av aktiebolagslagstiftningen, att en eller två av lagberedningens ledamöter skulle utföra erforderliga förberedande arbeten för revision av jordabalken samt att beredningen sedan utredningen angående revision av aktiebolagslagstiftningen slutförts skulle övergå till behandling av frågan om en reform av jordabalken.

I sitt utlåtande påpekade utskottet till en början att, såsom av den utav utskottet i saken lämnade redogörelsen framginge, de i motionerna berörda spörsmålen förut vid uppregade tillfällen varit föremål för överväganden. Utskottet anförde därefter följande:

Vad först angår den civilrättsliga frågan om rättigheten att tillgodogöra sig bären har vid dessa överväganden å ena sidan anförts, att jordägaren borde beredas företrädesrätt åtminstone till en del av de bär som växa å hans mark. Å andra sidan har hävdats, att bären aldrig tillkommit jordägaren såsom sådan och att han fördenskull icke kunde göra anspråk på dem framför andra.

Det är riktigt att lagen i vårt land av gammalt icke uppställt något förbud att tillgodogöra sig vilda bär å annans mark. En viss begränsning i möjligheterna härtill har dock förefunnits genom bestämmelser som meddelats i andra syften. I detta hänseende kan utskottet erinra om förbudet i 24 kap. 11 § strafflagen att taga väg över annans tomt, åker, äng, plantering eller andra ägor, vilka därav kunna skadas. Den, som icke äger beträda viss mark, är uppenbarligen icke heller berättigad att där tillgodogöra sig bär och dylikt. Vad beträffar andra ägor har väl understundom gjorts gällande att jordägaren skulle äga rätt att bestämma om där växande bär ehuru deras tillgodogörande av andra icke blivit straffbelagt. Det torde emellertid med fog kunna sägas, att man ganska allmänt funnit det naturligt, att befolkningen på en ort skulle kunna gemensamt tillgodogöra sig bären å skogsmarken i trakten. Något berättigat missnöje till följd av denna ordning torde icke heller tidigare ha förefunnits.

Genom kommunikationsmedlens utveckling på senare tid ha förhållandena emellertid väsentligen förändrats. Det har blivit allt vanligare att folk

från samhällena bege sig ut till mer eller mindre avlägsna trakter för att där tillgodogöra sig den bärskörd, som tidigare väsentligen varit förbehållen ortsbefolkningen. Enligt utskottets mening kunna dessa förhållanden understundom leda till för rättskänslan mindre tilltalande resultat. Mången jordbrukare är själv i minst lika stort behov av att kunna skaffa sig ett bidrag till hushållet genom att skörda skogsbär som de människor i understundom välsituerad ställning vilka från andra håll uppsöka hans marker. Det måste då synas stötande att vem det vara må skall äga tillgodogöra sig hela den skörd av bär som växer å jordägarens mark utan möjlighet för honom att reservera någon del för eget bruk. Ofta är det också omöjligt för honom och hans familj att skörda bären innan ägorna översvämmas av härplockare från annan ort. Enligt utskottets mening är det därför ett berättigat önskemål att en jordägare beredes möjlighet att i någon mån förbehålla sig rätten till de bär som växa å hans mark. Av praktiska skäl ligger därvid närmast till hands, att denna rätt kommer att avse de ägor som äro belägna närmast hans gård.

Sedan utskottet härpå berört frågan om förbud att skörda omogna lingon, i vilket hänseende utskottet — såsom nedan närmare angives — förordade vissa lagstiftningsåtgärder, fortsatte utskottet:

De av utskottet berörda spörsmålen torde böra bli föremål för skyndsamt utredning. Såsom utskottet i sin förut intagna redogörelse erinrat har frågan om rätten till bären förut behandlats av lagberedningen i dess förslag till jordabalk. Det är emellertid uppenbart att den med fördel kan vinna sin lösning utan avvaktan å resultatet av den nya utredning om revision av jordabalken som, enligt vad chefen för justitiedepartementet tillkännagivit, kommer att förberedas. Den särskilda frågan om förbud att skörda omogna lingon torde icke ha något som helst samband med sistnämnda utredning.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa utredning i de av utskottet angivna hänseenden samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kunde föranleda.

Vid utskottets utlåtande fanns fogad en av sju ledamöter i utskottet avgiven reservation, däri hemställdes att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. I nu förevarande hänseende motiverade reservationerna sin ståndpunkt sålunda:

Beträffande den civilrättsliga frågan om rättigheten att tillgodogöra sig vilt växande skogsbär lärer ingen vilja fullständigt beröva menige man hans hävdvunna rätt i nämnda avseende. Utskotts majoriteten synes också härvidlag ha förordat en lösning av spörsmålet huvudsakligen i enlighet med det förslag, som år 1909 framlades av lagberedningen och gick ut på, att jordägaren skulle äga företräde till härplockning inom ett avstånd av 300 meter från hans tomtplats eller trädgård, d. v. s. ett område av minst 60 tunnland. Mot en sådan anordning resa sig dock redan av praktiska skäl stora betänkligheter. Och i tätare bebyggda delar av landet skulle den för övrigt medföra att rätten till »fri» härplockning så gott som försvunne. Även om såsom påståtts någon gång skulle inträffa att välsituerade personer kommit farande långväga ifrån för att plocka bort bären intill småbrukarens husknutar, hålla

vi dock före att den stora mängden av bärplockare uppträder mera försynt och tillhör helt andra folkgrupper. Framför allt lärer väl bärplockning bedrivas av fattigt folk, som därigenom söker förbättra sina torftiga villkor. Man kan då fråga sig, om det verkligen är med billigheten överensstämmande att nu förläna jordägaren, som dock sitter på sin gård, en rätt som han aldrig förut haft, på bekostnad av verkligt behövande. Och man må väl även spørja om det kan vara klokt att sålunda intensifiera äganderätten. I varje fall synes det oss opåkallat att nu, då en revision av jordabalken i dess helhet står för dörren, utbryta ifrågavarande spörsmål ur sitt naturliga sammanhang och göra det till föremål för särbehandling.

Vid frågans behandling i kamrarna stannade dessa i olika beslut, i det att första kammaren biföll utskottets hemställan, medan andra kammaren biföll reservationen. Frågan hade alltså även denna gång förfallit.

Vid 1937 års riksdag väcktes ånyo en motion i ämnet. Däri hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning om skydd för markägaren för rätten till bärplockning å skogs- och hagmark, belägen närmast hans gård, samt å områden, där han vidtagit särskilda åtgärder för att förhöja lingonskördens storlek.

Första lagutskottet, som behandlade motionen, framhöll i utlåtande (nr 12) att frågan om rätten att tillvarataga vilt växande bär flerfaldiga gånger varit föremål för riksdagens prövning. Utskottet anförde därefter:

Utskottet hyser full förståelse för de synpunkter som ligga till grund för den nu förevarande motionen. Att gällande ordning medför vissa olägenheter och ofta innebär ett irritationsmoment för den jordägande befolkningen å landsbygden torde icke kunna bestridas. Ingen torde dock vilja fullständigt beröva menige man hans hävdvunna rätt till bärplockning. Men å andra sidan synes det icke vara skäligt att jordägaren skall vara betagen möjligheten att i någon mån förbehålla sig rätten till de bär som växa å hans mark. Vid behandlingen av ärendet inom utskottet innevarande år har särskilt framhållits, hurusom trevnaden och hemfriden störes, då bärplockare begiva sig fram ända in på husknutarna, samt att skada å värdefulla skogsplanteringar lätt åstadkommes av kringströvande skaror av bärplockare. Även om dessa synpunkter närmast äro hänförliga till andra lagstiftningsområden — särskilda bestämmelser om straff för fridsbrott och för åverkan finnas ju i strafflagen — anser utskottet dem böra tillerkännas en viss betydelse även för bedömandet av den nu förevarande frågan.

Vid de tillfällen då saken tidigare varit föremål för riksdagens behandling har något positivt resultat icke stått att ernå, huvudsakligen på grund av svårigheter av praktisk och lagteknisk natur. I den nu föreliggande motionen har icke heller lämnats något i väsentliga delar nytt uppslag till frågans lösning. Då härtill kommer att lagberedningen vid dess snart stundande arbete med en reform av jordabalken torde komma att upptaga jämväl här ifrågavarande spörsmål, anser utskottet sig icke böra föreslå riksdagen att nu göra någon framställning i ärendet till Kungl. Maj:t.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utskottets utlåtande fanns fogad en av fyra ledamöter i utskottet avgiven reservation. Däri uttalades, att det vore av synnerlig vikt att ifrågasvarande ömtåliga spörsmål bleve föremål för förnyad omsorgsfull utredning. Med hänsyn därtill hemställde reservanterna, att riksdagen måtte besluta underdånig skrivelse med begäran att ärendet av Kungl. Maj:t för sådan utredning överlämnades till lagberedningen att upptagas vid arbetet med en reform av jordabalken.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vid 1942 års riksdag väcktes två motioner i ämnet. I den ena motionen hemställdes, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning till skydd för markägarens rätt till skogsbär å egen mark, och i den andra, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder till skydd för markägarens rätt att plocka skogsbär på egen inhägnad skogs- och hagmark.

Första lagutskottet anförde i sitt över motionerna avgivna utlåtande (nr 35) i huvudsak att lagberedningen dåmera vore sysselsatt med utredning rörande revision av jordabalken samt att utskottet ansåge, att riksdagen icke då borde taga ställning till frågan hur jordägarerättens omfång skulle bestämmas med avseende på skogsbären, utan att lagberedningens utredning av spörsmålet borde avvaktas.

Utskottets utlåtande, som var enhälligt, bifölls av riksdagen.

Frågan återkom vid 1944 års riksdag, då i en motion yrkades, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lagbestämmelser angående skydd för markägares rätt till bärplockning på egen skogs- och hagmark.

I utlåtande (nr 20) över motionen anförde första lagutskottet:

Allmänheten i vårt land har sedan gammalt ansetts äga rätt till bärplockning på annans mark. Den fria bärplockningsrätten får sålunda anses utgöra en verklig »alle mans rätt». Tillräckliga skäl ha enligt utskottets mening icke förebragts för ett upphävande eller inskränkande av denna rätt. Tidigare framlagda lagförslag i ämnet ha icke inneburit något bestämt brytande med den hävdvunna uppfattningen utan utgjort kompromisslösningar, avsedda att förbehålla jordägaren ensamrätt till bären å vissa begränsade områden, företrädesvis i närheten av hans gård. Även mot en sådan lösning av spörsmålet kunna emellertid allvarliga invändningar göras. Särskilt må framhållas att den fria bärplockningsrätten i de tätare bebyggda delarna av riket därigenom kunde bli illusorisk. Över huvud taget äro förhållandena i vårt land sådana — vilket också framhålles i förevarande motion — att enhetliga bestämmelser för hela riket icke lämpligen kunna införas. Att förbehålla jordägaren rätt till bärplockning på egen skogs- och hagmark torde sålunda vara uteslutet såvitt angår Norrland och stora delar av Svealand. Även ur nationalekonomisk synpunkt skulle lagregler som uteslöte menige man från rätten att plocka skogsbär på annans mark vara olämpliga.

Utskottet vill å andra sidan icke bestrida, att nu gällande ordning kan medföra olägenheter för den jordägande befolkningen. Allmänheten torde icke alltid visa den hänsyn och aktsamhet som skäligen bör kunna fordras. Att trevnaden och hemfriden kan störas då bärplockare begiva sig ända fram till gårdarna och att trädplantor och annat kunna skadas torde vara uppenbart. Ett visst skydd mot dylika förfaranden erbjuder emellertid stadgandet i 24 kapitlet 11 § strafflagen, som straffbelägger olovligt tagande av väg över annans tomt, åker, äng, plantering och andra ägor, vilka därav kunna skadas, och i den mån en bärplockare orsakar skada å annans ägor är han enligt allmänna skadeståndsregler skyldig att utgiva ersättning för skadan.

Utskottet har inhämtat att lagberedningen icke — såsom man tidigare antagit — torde komma att i samband med det pågående arbetet för en revision av jordabalken upptaga frågan om rätten till skogsbären till behandling. Bestämmelserna i 24 kapitlet strafflagen komma däremot att upptagas till förnyat överbärande vid straffrättskommitténs fortsatta revisionsarbete. Utskottet finner även av denna anledning olämpligt att nu föreslå en inskränkning i allmänhetens rätt till bärplockning å annans mark.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Åtgärder till förhindrande av skördandet av omogna skogsbär.

I en motion vid riksdagen år 1913 föreslogs, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lag angående fridlysningstider för lingon. Motionen avsågs emellertid av riksdagen.

Vid 1917 års riksdag yrkades i motioner förbud mot plockning av lingon före viss dag. Riksdagen hemställde detta år i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes snarast låta verkställa utredning om och i vad mån bestämmelser kunde utfärdas, genom vilka lingonplockning före viss, för lämpligt område årligen av länsstyrelsen bestämd dag skulle vara vid ansvar förbjuden, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning härav förelade Kungl. Maj:t år 1918 riksdagen en proposition med förslag till lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag. Vid behandlingen av frågan stannade kamrarna i olika beslut, i det första kammaren avsåg propositionen under det andra kammaren godkände ett av jordbruksutskottet avgivet förslag i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen. Frågan hade sålunda förfallit.

Frågan angående lagstiftning om inskränkning av tiden för skörd av lingon upptogs ånyo i en vid 1927 års riksdag väckt motion. Även nämnda år förföll frågan genom skiljaktiga beslut i kamrarna.

År 1928 väcktes åter motion i ämnet. Riksdagen hemställde detta år i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående inskränkning av tiden för skörd av lingon samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

År 1930 förelades riksdagen ny proposition i ämnet. Enligt denna skulle Konungen, därest förhållandena sådant påkallade till förhindrande av att lingen plockades innan de uppnått lämplig mognad, äga att på framställning av hushållningssällskap och landsting förordna, att inom visst område plockning av lingen, där dessa ej omedelbart förtärdes i samband med plockningen, icke finge äga rum före dag, som av länsstyrelsen bleve bestämd.

Jordbruksutskottet anförde i avgivet utlåtande över propositionen, att utskottet i huvudsak icke hade något att erinra mot densamma, men att enligt utskottets mening markägaren och arrendator borde undantagas från förbudet i fråga. Utskottet hemställde fördenskull, att riksdagen måtte lämna propositionen utan bifall men anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av det anförda utarbета nytt förslag i ärendet.

Vid utskottsutlåtandet fanns bland annat fogad en reservation, däri hemställdes, att riksdagen enbart måtte avslå propositionen.

Första kammaren biföll utskottets hemställan, varemot andra kammaren anslöt sig till nyssnämnda reservation. Propositionen hade sålunda avslagits utan att riksdagen begärde nytt förslag i ämnet.

Såsom ovan berörts upptogs frågan i en vid 1935 års riksdag väckt motion. Därvid hemställdes i nu förevarande avseende, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av åtgärder i samma syfte som avsågs med »1930 års proposition till riksdagen angående bestämmelser om förbud för plockning av omogna skogsbär».

I sitt förut omnämnda utlåtande (nr 21) i ärendet yttrade första lagutskottet beträffande denna fråga följande:

Erfarenheten har givit vid handen, att konkurrensen om bären föranlett att de i stor utsträckning skördas långt innan de blivit mogna. Denna olägenhet skulle väl i viss mån förminskas, därest på sätt utskottet förutsett rätten till bären i någon utsträckning förbehölles jordägaren. Det lär emellertid även i övrigt vara synnerligen önskvärt att man söker ingripa mot den särskilt beträffande lingen utbredda oseden att skörda dem mycket för tidigt. I fråga om möjligheterna för ett sådant ingripande kan det väl vara förenat med vissa svårigheter att såsom tidigare föreslagits låta offentlig myndighet bestämma viss tid före vilken lingen å en viss ort ej må skördas. Ett förbud att på uppenbart för tidigt stadium skörda lingen skulle dock alltid på denna väg kunna erhållas. Även andra utvägar äro emellertid tänkbara. Sålunda finner utskottet icke uteslutet att det skulle kunna meddelas en bestämmelse enligt vilken jordägaren skulle äga att hos landsfiskalen i orten utverka förbud att skörda omogna lingen å viss mark. För överträdelse av förbudet borde stadgas ett lågt bötesstraff, som dock icke skulle äga tillämpning i andra fall än där någon efter det förbudet blivit exempelvis genom anslag kungjort uppsåtligen eller genom orsakligt förbiseende åsidosatt detsamma. Genom att göra förbudet mot plockning av omogna lingen beroende av jordägarens initiativ skulle detsamma icke behöva bli mer omfattande än behovet kräver. För en sådan regel kan även anföras att ett förbud av ifrågavarande slag aldrig lär kunna bli effektivt,

därest icke jordägaren är intresserad av att medverka till dess upprätthållande. Vidare må framhållas att den ifrågasatta bestämmelsen alltid skulle medge rätt att plocka mogna lingon. Att på detta sätt för straffbudets tillämpning kräva, att någon verkligen illojalt försökt förekomma andra och skördat bären i förtid, torde även vara överensstämmande med rättskänslan.

Då avsikten med en bestämmelse av nu berört innehåll icke är att bereda jordägaren en förmån framför andra, synes det vara konsekvent att föreskriva att, där jordägaren beträffande viss mark utverkat ett sådant förbud som förut nämnts, icke heller han själv eller hans folk må där skörda lingon i omoget tillstånd. Vissa invändningar, som förut anförts mot ett sådant förbud jämväl för jordägaren och hans folk, torde icke äga berättigande därest bestämmelsen i övrigt utformas på det sätt utskottet ifrågasatt.

Utskottets hemställan avsåg att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa utredning i de av utskottet angivna hänseenden samt för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen kunde föranleda.

I den reservation, vari hemställdes att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, motiverade reservanterna sin ståndpunkt till nu förevarande spörsmål på följande sätt:

Vad angår det hushållstekniska spörsmålet om förbud mot plockning av omogna lingon har detta spörsmål upprepade gånger varit föremål för utredning, varjämte detaljerade lagförslag i ämnet i anledning av skrivelser från riksdagen framlagts. Då frågan emellertid erbjudit utomordentliga svårigheter beträffande den praktiska utformningen, har icke något av de framlagda förslagen lyckats vinna riksdagens bifall. Den motionär, som nu ånyo fört fram spörsmålet, har icke lämnat något som helst nytt uppslag för frågans lösning. Utskottsmajoriteten synes för sin del närmast vilja förorda en bestämmelse, enligt vilken jordägaren skulle äga att hos landsfiskalen i orten utverka förbud vid bötesansvar att skörda omogna lingon å viss mark. Detta förslag synes emellertid minst lika omöjligt att realisera som de tidigare framlagda.

Frågan förföll på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut.

I en vid 1942 års riksdag väckt motion (II: 151) hemställdes bland annat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att förhindra att omogna bär avplockades.

I utlåtande (nr 35) över denna och en annan motion yttrade första lagutskottet beträffande nu förevarande spörsmål bl. a. följande:

Vad härefter beträffar frågan om förhindrande av att bären plockas i omoget skick, är det naturligen med hänsyn till nu rådande försörjningsläge av vikt att åtgärder, som kunna finnas lämpliga i detta syfte, bliva vidtagna. De förslag härutinnan, som tidigare framlagts för riksdagen, ha emellertid icke lyckats vinna riksdagens bifall, främst på grund av de stora svårigheter som framträtt i fråga om förslagets praktiska utformning. I den nu förevarande motionen II: 151, som upptager denna fråga, har ej heller något nytt uppslag för frågans lösning framlagts. Med hänsyn härtill har utskottet icke ansett sig böra i anledning av motionen förorda någon fram-

ställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Utskottet förutsätter emellertid att de olika organ, som syssla med hithörande försörjningsfrågor, ha sin uppmärksamhet fästad på det nu ifrågavarande spörsmålet och, därest någon godtagbar lösning erbjuder sig, framkomma med förslag härom.

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, och denna hemställan bifölls av riksdagens båda kamrar.

Frågan upptogs ånyo i en vid 1943 års riksdag väckt motion (II: 194), däri hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att »sådana bestämmelser utfärdas, som förhindra, att omogna skogsbär avplockas och skördas».

I utlåtande (nr 8) över motionen anförde första lagutskottet följande:

Frågan om åtgärder till förhindrande av att skogsbär plockas innan de blivit mogna har, såsom av utskottets redogörelse framgår, vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Därvid har övervägts möjligheten att genom lagbestämmelser stadga förbud mot för tidigt skördande av skogsbär. Icke något av de olika förslag till lagstiftning som framlagts har emellertid lyckats vinna riksdagens bifall, och de i förevarande motion angivna riktlinjerna för bestämmelser i ämnet innebära icke något nytt uppslag. Statens livsmedelskommission, som på förekommen anledning haft att taga ståndpunkt till den i motionen behandlade frågan, har framhållit vissa praktiska svårigheter vid utformningen och tillämpningen av ett förbud mot för tidig plockning av skogsbär. Enligt uttalande av kommissionen skulle syftet att förhindra sådan plockning kunna främjas genom lämplig propaganda och upplysningsverksamhet. Åtgärder av detta slag hava också vidtagits av kommissionen.

Såsom utskottet i sitt vid föregående års riksdag avgivna utlåtande över den nu ånyo upptagna frågan framhållit, är det naturligen med hänsyn till rådande försörjningsläge av vikt att åtgärder vidtagas för avhjälpande av det förekommande missförhållandet att skogsbär skördas omogna. Som detta säkerligen i många fall har sin grund i okunnighet och obetänksamhet från allmänhetens sida, synes den på kommissionens föranstaltande bedrivna propagandan och upplysningsverksamheten vara av stort värde. Motionärernas hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av bestämmelser som förhindra att omogna skogsbär avplockas och skördas, finner utskottet däremot med hänsyn till svårigheten att praktiskt utforma sådana bestämmelser ej skäl tillstyrka.

Utskottet hemställde på grund av det anförda, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en reservation hemställdes om bifall till motionen.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vid 1944 års riksdag väcktes två motioner i frågan. I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att bestämmelser utfärdades till förhindrande av att omogna skogsbär plockades och skördades.

I sitt förut nämnda utlåtande, nr 20, anförde första lagutskottet i denna fråga:

Beträffande den i motionerna väckta frågan om åtgärder till förhindrande av att skogsbär plockas innan de blivit mogna, må till en början erinras om att de förslag till lagstiftning i detta ämne som vid tidigare tillfällen framlagts för riksdagen icke vunnit dennas bifall. Jämväl statens livsmedelskommission, som i skilda sammanhang tagit frågan under övervägande, har avstyrkt att lagstiftningsåtgärder i sådant syfte vidtagas. Vid frågans tidigare behandling har framhållits att utformningen och tillämpningen av bestämmelser om förbud mot för tidig skörd av skogsbär äro förenade med stora svårigheter. Därvid har särskilt påpekats, att bären mogna på olika tider och att övervakningen av ett förbud är svårt att genomföra. I nu förevarande motioner har icke heller framlagts något nytt förslag till frågans lösning.

Livsmedelskommissionen har ansett att plockande av omogna skogsbär borde förhindras genom lämplig propaganda och upplysningsverksamhet och har även vidtagit åtgärder av sådant slag. Det torde icke vara lätt att förebringa utredning om den omfattning vari omogna skogsbär skördas eller om resultatet av den på livsmedelskommissionens initiativ bedrivna upplysningsverksamheten. Man torde likväl kunna antaga att upplysningsåtgärder äro ägnade att motverka missförhållandet att skogsbär skördas i omoget skick. Med hänsyn härtill och till svårigheterna att utforma lämpliga författningsbestämmelser i ämnet finner utskottet sig icke böra förorda bifall till motionärernas hemställan.

Utskottet hemställde att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilken hemställan bifölls av riksdagen.

Utskottet.

Frågan om rätten att plocka skogsbär på annans mark har såsom framgått av det ovan sagda vid ett flertal tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Senast inträffade detta år 1944, då i en motion yrkades att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande och framläggande av förslag till lagbestämmelser angående skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark. Första lagutskottet hemställde i sitt utlåtande om avslag å motionen. Denna hemställan bifölls av båda kamrarna. I utskottsutlåtandet anfördes i huvudsak att den fria bärplockningsrätten finge anses utgöra en verklig »alle mans rätt», att tillräckliga skäl icke anförts för ett upphävande eller inskränkande av denna rätt samt att allvarliga invändningar kunde göras mot de förslag till kompromisslösningar av frågan, som förut framlagts. I sistnämnda hänseende framhölls bl. a. att förhållandena i vårt land vore sådana, att enhetliga bestämmelser för hela riket icke lämpligen kunde införas.

De skäl, som sålunda vid 1944 års riksdag anfördes mot införande av lagbestämmelser angående markägares ensamrätt till bärplockning å visst område av hans fastighet, anser utskottet bärande. Beträffande det i nu

förevarande motioner framlagda förslaget, att en gränsdragning skulle ske sålunda att ett område inom 200 meters avstånd från markägarens hus och trädgård skulle undantagas från utövande av den fria bärplockningsrätten, må särskilt anmärkas att en regel av denna innebörd skulle komma att verka mycket ojämnt och slumpartat, såvitt den avsåge att tillförsäkra jordägaren ensamrätt till bär på hans mark.

icke heller skulle bestämmelsen utgöra något verksamt skydd mot störande intrång och skadegörelse i gårdarnas närhet av bärplockare, enär den icke skulle innebära förbud att beträda marken i fråga. Liknande invändning kan göras mot den i motionerna påyrkade bestämmelsen om befogenhet för skogsvårdsstyrelserna att i visst fall förbjuda bärplockning på skogsodlad mark. — Mot skadegörelse å mark och växtlighet genom nedtrampning o. d. erbjuder bestämmelsen i 24 kap. 4 § strafflagen ett visst skydd. Detta lagrum stadgar straff för den som olovligen tager väg över tomt eller plantering eller över annan äga som kan skadas därav.

Vad slutligen angår yrkandet i motionerna om införande av förbud mot att skörda omogna skogsbär, så har även denna fråga upprepade gånger behandlats i riksdagen. Tidigare framförda förslag ha avvisats av riksdagen på grund av svårigheterna att utforma lämpliga bestämmelser och att övervaka att ett förbud efterlevs. Nu förevarande motioner anvisa icke något sätt att övervinna dessa svårigheter.

På grund av vad nu anförts finner utskottet sig icke kunna förorda bifall till motionerna.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner, I: 331 och II: 387, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 februari 1950.

På tredje lagutskottets vägnar:

ABEL ANDERSSON.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Carl Edmund Eriksson, Nils A. Larsson, Hermansson*, Werner, Eskilsson, Grym*, Näslund* och Ivar Nilzon;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Ericsson i Sörsjön, Holm, Andersson i Mölndal, Fagerholm, Uthult, Jansson i Aspeboda och fröken Vinge.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Werner, Ivar Nilzon, Utbult* och *Jansson* i *Aspeboda*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

Frågan om rätten — — — (lika med utskottet) — — — lämpligen kunde införas.

Vad som sålunda yttrades vid 1944 års riksdag anser utskottet riktigt såvitt det avser skogsbär som växa på utägor eller eljest på något avstånd från markägarens bostad eller inägojord, under förutsättning att skogsplantering eller annan kulturåtgärd å marken icke skadas. Att det på öppen skogsmark på ett visst avstånd från ägarens bostad eller inägojord skall vara tillåtet för envar att tillgodogöra sig skogsbär, står i överensstämmelse med svensk rättsuppfattning, och det kan icke nu komma i fråga att beröva allmänheten denna rätt.

Något annorlunda ställer det sig emellertid med bär, som växa i bostadens omedelbara närhet eller på inägor eller inhägnad mark. Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår ha sedan lång tid tillbaka vid flerfaldiga tillfällen i riksdagen från jordägarhåll framställts yrkanden om att skogsbär som växa å sådan mark borde förbehållas markägaren. Därvid har framhållits såväl att det vore rimligt att markägaren finge själv bestämma om han ville behålla de på denna mark växande bären för egen del liksom ock att han kunde äga berättigade anspråk på att skyddas mot störande intrång omedelbart inpå sin egen bostad. Enligt utskottets uppfattning kunna jordägarnas på detta sätt ytterst begränsade intressen icke i längden avvisas. De gång efter annan återkommande motionerna i ämnet visa att ett behov föreligger att få frågan allsidigt utredd och slutligt reglerad genom bestämmelser i lag. En sådan utredning bör enligt utskottets mening lämpligen kunna ske i samband med den nu pågående revisionen av jordabalken.

I motionerna har vidare yrkats att bestämmelser skulle införas om befogenhet för skogsvårdsstyrelserna att i visst fall förbjuda bärplockning på skogsodlad mark. Gentemot detta yrkande kan invändas, att erforderligt skydd i förevarande hänseende redan torde finnas genom bestämmelsen i 24 kap. 4 § strafflagen om straff för den som olovligen tager väg över äga, som kan skadas därav. Yrkandet synes därför icke böra föranleda någon ytterligare riksdagens åtgärd.

Vad slutligen angår — — — (lika med utskottet) — — — övertvinna dessa svårigheter. Utskottet kan därför icke tillstyrka bifall till motionerna i denna del.

På grund av vad nu anförts får utskottet i anledning av förevarande motioner, I: 331 och II: 387, hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla därom, att vid nu pågående revision av jordabalken till utredning måtte upptagas frågan om rätten att plocka skogsbär på annans mark inom inhägnat område eller inom visst avstånd från markägarens bostad eller inägojord.
